

Дали Бог наистина ме обича?
(Копнежът да бъдем щастливи и
посланието за Божията любов)
Тодор Велчев, сдружение ХАРТА

1. Днешната дискусия е естествено **продължение на темата за страданието** и как то може да се съпостави с християнското учение за един всемогъщ, справедлив и любящ Бог. Тръгнахме отдалеч: от произхода на злото.

2.

аналогия	характеристика	описание
Майстор-произведение	Настойчивост, обсебване	Човекът като "божествено произведение на изкуството", което придобива окончателен вид чрез труден и обикновено продължителен процес.
Човек-животно	Деспотичност, инициативност	Взаимоотношенията съществуват заради този, който дава любов. Бог се стреми да облагороди човека и да го направи по-привлекателен за Своята обич.
Баща-син	Предвидливост, грижовност	Любовта е грижовна и възпитаваща , насочена към изграждане на характер у човека, подобен на Божия, и за издигане на неговото достойнство. Човек избира да ѝ се покорява.
Съпруг - съпруга	ревнива и изискваща	Чувствителност към всеки недостатък.

Неразрешимостта на въпроса за Б-ожията любов и човешкото страдание идва главно от това, че възприемаме едно **твърде тривиално значение на думата любов**, поставяйки човека в нейния център. Виждаме, че нещата биха могли да изглеждат различно ако гледаме на Бога по начина, по който ни е разкрит в Библията и поставяме в центъра на вниманието Него, като **Извор, Инициатор и** (ако можем да се изразим така) **Законодател на тази любов**. Но не разкрива ли това един морал, който е пълно противоположен на нашето разбиране?

Преобразяваща и възпитаваща любов, насочена към безценни създания → Заради върховната ѝ цел тя включва възможността за страдание.

3. Не можем обаче да се изплъзнем от усещането за някаква едностранчивост. Едностранчивост, която като че ли противоречи на самото определение за любовта, като свободно, споделено, дълбоко взаимно чувство.

Дотук казахме, че Божията любов е обсебваща (както един творец е обсебен от идеята за своето произведение), инициативна и облагородяваща (както любовта към домашния любимец), грижовна и възпитаваща (както на родителя към детето) и, най-сетне, ревнива и изискваща (както на брачния партньор). Във всяка от тези метафори обаче човекът е някак пасивен; винаги в ролята на приемащ. Логично е да се запитаме: Щом инициативата е изцяло от Бога, дали любовта Му към човека не е твърде себична, дали тя не съществува изцяло за някаква Негова тайнствена нужда или полза? И ако е така, нима мога да я приема? Отново пред очите ни изникват примери на манипулативни човешки отношения, в които единият използва другия или и двамата взаимно се използват.

„В това се състои любовта, не че ние сме възлюбили Бога, а че Той възлюби нас“ (I Йоан 4:10).

Бог няма нужди:

- Като суверенен, трансцендентен и вседостатъчен Творец, Той не може да бъде лишен или накърнен от нещо. В Него не „зейва празнина“, която после трябва да бъде запълнена.
- Като Троица, Той няма нужда от себеподобно същество извън Себе Си, с което да общува.

За разлика от човешката любов, която се заражда поради някакво добро у своя обект, от което любящият се нуждае или го желае, то любовта на Бога „...сама причинява всичкото добро, което обектът притежава – любовта първо го създава от нищото, после обиква и истинската му, макар и вторична привлекателност.“ (К. С. Луис) Дори в човешките взаимоотношения не можем да искаме от любимия да се посвети безусловно на удовлетворението на всяко едно наше желание. Да го изискваме от Бога и да Го обвиняваме в себичност когато Бог не постъпва така, е фатална размяна на ролите. Неговите изисквания към нас и това, което чувстваме като собственическо отношение са всъщност **заради нас**, а не заради Него. По този начин Бог ни дарява възможността да Го обичаме, да откликнем на Неговата дейна и търсеца ни любов, а не удовлетворява Свои вътрешни потребности.

Бог познава съвършено човешките нужди:

У Бога липсва присъщото за едно себично отношение при хората пренебрегване или неразбиране на нуждите на другия. Тъй като Бог е наш Създател и ние съществуваме единствено заради Него, то нашите реални потребности и интереси се намират в Него. (Това не е вярно за някои междучовешки връзки.) Нашето съвършено щастие е когато сме на мястото, което Той ни е отредил. Нещо повече, нашето щастие не се определя просто от начина по който сме създадени от Бога, по-скоро принципно невъзможно е да съществува друго добро за нас освен Него. **Начинът по който намираме това добро в Него наистина може да зависи от природата, която ни е дал, но единственото щастие за едно създание е да споделя Неговата доброта.**

4. Другата трудност да се приеме Божията любов: **копнежът по щастие**, който е дълбоко вложен в човека. Неслучайно той е отразен като неотменно човешко право в такъв основополагащ за Модерното време и за демокрацията документ като Декларацията за независимост на САЩ (1776):

„Смятаме... че всички хора са създадени равни и са удостоени от техния Създател с определени неотменими права, сред които (правата на) живот, свобода и преследването на щастие.“ (We hold... that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights, that among these are life, liberty and the pursuit of happiness.)

Едно е сигурно: не можем да избегнем от тези мисли и копнежи и не можем да постигнем тази пълнота, която се съдържа в копнежа по щастие. Копнежът по щастие е едновременно неизкореним и неудовлетворим. Суровата възпитателна и преобразяваща Божия любов изглежда „не случва целта“, не посреща този копнеж.

В светлината на разгледаното от нас християнско учение за злото, за човешката поквара и последиците от нея за цялото творение, изглежда **съблазнително, а и логично да се откажем изобщо от идеята за щастие**. Ако заразата на греха е неизлечима с човешки усилия и ако най-високата цел за човешкия живот е да се възстанови в пълнота общуването с Бога и да се постигне уподобяване на Христос в Неговото съвършенство, имаме ли право да се надяваме на нещо друго? Не е ли предостатъчно вечното блаженство? Не е ли копнежът по щастие един своеобразен „атавизъм“, остатък от райския период на човечеството, утопичен блян, който не може да бъде осъществен? Имало е периоди и групи в християнската история, които – макар и от различни гледни точки, - са проповядвали именно това.

Дори и да го наречем атавизъм, той е вложен в нас от самия Бог и щом Грехопадението не го е изкоренило, едва ли ние имаме шанс на успех. Както вече казахме, копнежът по щастие е едновременно неизкореним и неудовлетворим. Дори на моменти да се доближаваме до някакво такова състояние, то засилва още повече стремежът към една пълнота, която никой и нищо на тази земя не може да запълни.

5. На фона на тази неосъществима пълнота, моделите за щастие, които съвременната попкултура предлага на своя потребител, са обидно повърхностни и едноизмерни.

Какво **е характерно** за попкултурните „дефиниции“ за щастие? „Дефиниции“, които не са записани никъде черно на бяло, но са потвърди и устойчиви, отколкото ако се усвояваха по учебник. Та според тях щастието е:

- **неотделимо от материалното благополучие** или поне осигуреност. Приказката „и заживяха бедно, но щастливо“ вече не присъства в историите за масова консумация.
- стока, която **може да се купи** и която се предлага наготово или поне като полуфабрикат. Просто има щастие от различни ценови категории. Или в различни морски курорти.
- нещо, което **може да се придобие бързо** и без особени усилия. Всяко благо е бързо в днешния свят: и печалбата, и любовта, и славата.
- произтичащо от **непосредствено удоволствие**. Идеята за неизразимо и непонятно за другите щастие е чужда на съвременната култура. Понятието за щастие трябва да бъде „конвертируема“.
- свързано с това как изглеждам и какво казват хората за мен.
- нещо, което **болка и страдание**. То е винаги придружено от широки усмивки, като в рекламните клипове или във филмовите комедии.

Какво **липсва** в попкултурните модели за щастие:

- идеята, че то се състои в това да можеш да дадеш и да даваш, а не преди всичко да „вземаш от живота“.
- идеята, че до щастието може да се стигне чрез много жертви. Ако такива все пак се налагат, то е по-скоро за нагнетяване на напрежението (в екшън-филмите).
- идеята, че то може да е само временно състояние. Тук вече можем да дадем за пример дори и старите приказки: „и заживели щастливо дълги, дълги години“.
- идеята, че то може да е съчетано с постоянна болка.
- идеята, че то е да сътвориш нещо ново или да откриваш нещо ново.

7. „Непознатият копнеж“: не да бъдеш обичан, а да обичаш като Бога

Начинът, по който намираме доброто в Бога наистина може да зависи от природата, която ни е дал, но единственото щастие за едно създание е да споделя Неговата доброта („блаженство“, гр. *makarios*, да споделяш нещо характерно за Бога // и поради това да имаш пълно удовлетворение).

Христос може да даде на човека „изпълването“, необходимо за щастието, разбрано като динамично и творческо състояние на преобразяване. Изпълнен с Божията любов, човек може да изпълни мисията да обича и творчески да преобразява света и най-вече живота на другите.

В дискусиата за Божията любов „поставихме човека на мястото му“. Това, което е истински добро за едно създание във взаимоотношение със своя Творец, е то да Му се подчини. Всичко друго би било извън природата ни. Следователно, истинско щастие и пълнота във взаимоотношенията ни с Бога имаме тогава, когато *сме Му покорни*. (Подходът, който следваме, изключва въпроса за това не е ли по-добре просто Бог да ни остави на мира, защото когато стигнем да проблема със злото, Бог е въввлечен в играта.) Струва си да се отбележи, че този модел на взаимоотношения съществува от вечността у Бога: „Сам Бог, като Син, през цялата вечност отдава на Бог Отец със синовна покорност битието, което Отец чрез бащина любов вечно ражда у Сина.“

На това място въпросът за страданието неизбежно се сблъсква с доктрината за човешкия *грех* и се насочва към същността на християнското Благовестие. Проблемът е, че поради *покварената ни човешка природа*, ние не можем доброволно да се подчиним на Бога (и по този начин да бъдем истински щастливи) без това да е съпроводено с болка (парадокс). На тази основа Луис разглежда два отговора на въпроса за човешкото страдание.

- **Самото ни покоряване на Бога е болезнено:** „Обратното отдаване на волята, за която вече толкова дълго претендираме да е наша собствена, само по себе си е жестока болка... Да се откажеш от една себична воля, подбуждана и закоравяла след години узурпация, е един вид смърт.“

С други думи, самият факт на покварената ни природа обвързва Божията любов към нас със страдание у нас, тъй като ние не сме просто несъвършени създания, ние сме „бунтовници, които трябва да сложат оръжие“. По необходимост, нашият път обратно към Бога, минава през пречупване и постоянно умъртвяване на нашето бунтовно Аз. (А друго Аз така и не сме познавали.) Това е страдание само по себе си.

- **Страданието подпомага процеса на покоряване:** Отново поради особености на нашата покварена природа, наличието на страдание в самия процес на умъртвяване, може да го облекчи (парадоксите продължават). Тази страна на проблема има приложение за всички хора. Луис разглежда три начина, по които това може да стане.

- *Болката прави грехът у нас явен:* Тъй като грехът има свойството да бъде колкото по-тежък, толкова по-незабележим – т. е. прикрито зло, нужно е *неприкрито зло*, за да го направи за нас явен. Иначе сме склонни да мислим, че всичко с нас е наред. Болката настоява да ѝ се обърне внимание. Докато не открие, че злото явно присъства в живота му, злият човек е в плен на една заблуда:

„Бог ни шепне в нашите удоволствия, говори ни чрез нашата съвест, но в нашата болка Той крещи – тя е Неговият мегафон за събуждането на един глух свят.“

Отражение на тази истина намираме в общочовешкото чувство, че лошите хора трябва да страдат. Това чувство, степенувано по своята сила, може да бъде проявление на:

- *справедливост* – не е справедлив друг да носи последствията на моето злодеяние;
- *възмездие* (отдаване на заслуженото) – страданието като заслужена отплата за злото;
- *отмъстителност* – страст, която вече сама е зло, но която представлява извращение на една не лоша цел – да накараш злия да осъзнае и осъди своето деяние; злото да стане за него това, което е за всички останали.

- *Страданието предпазва от чувството за самодостатъчност:* Първото действие на страданието е приложимо за откровено злите хора. Това се отнася до т. нар. „порядъчни хора“. Божията любов отрязва всички други източници на щастие, различни от Самия Него. „Нашето отношение към Бог е като отношението на летеца към парашута му – знае, че е под ръка в случай на авария, но се надява, че не ще се наложи да го използва.“ „Това аз наричам Божествено смирение, защото намирам, че е недостойно да се признаем за победени от Бога, чак когато корабът започне да потъва под краката ни. Недостойно е да Го търсим като последна възможност, да Му предлагаме „своята собственост“, когато вече не си струва да я задържим. Ако Бог беше горд, Той едвали би ни приел при такива условия. Но Той не страда от високомерие, Той се унижава за да ни завладее, Той би ни приел дори тогава, когато сме показали, че предпочитаме всичко друго пред Него, защото вече нищо друго не ни е останало... Онези, на които повече би им допаднало Господ Бог от свещените книги да е много по-етичен, не знаят какво искат. Ако Бог... не би ни приел докато не отидем при Него,

водени от възможно най-чистите, най-добрите подбуди, тогава кой би се спасил?”

В този случай отново, страданието би било излишно ако нямаше вродената *склонност* да минаваме без Бога в живота си – отново резултат от покварената ни природа. Тази склонност е толкова по-рискова, колкото по-успяващ и порядъчен е човек.

- *Страданието като изпитание:* Тази страна на страданието има приложение в живота на вярващите. В сравнение с останалите две действия на страданието, които са деструктивни – събарящи наши заблуди – това действие е изграждащо нашата отдаденост (посвещение) на Бога, вяра и характер. В случая страданието се явява като лекарство на нашите погрешни мотиви. Тъй като изборът в основата си е *осъзнато действие*, за да затвърждаваме и задълбочаваме нашия избор да се покорим на Бога, ние имаме нужда да разбираме своите мотиви. Често обаче е възможно да избираме да се покоряваме на Бога без нашият избор да има Бог за обект, а някое наше желание, което не задължително противоречи на Божията воля. Ако в действителност обаче го правим заради себе си, а не заради Бога, на практика посвещение към Него липсва. Тази наша склонност да се съсредоточаваме към своите желание отново е наследство на грешната ни природа. Следователно, при това ненормално положение, ние можем да сме уверени в собственото си покорство едва когато то е извършено в отсъствието на всички просто природни подбуди и опорни точки, а единствено чрез силата, която Бог ни дава посредством покорната ни воля. (Изпитанието на Авраам.)

„Човешката воля става истински съзидателна и истински наша собствена когато е изцяло Божия... Във всички други деяния нашата воля се подхранва от природата – чрез сътворените неща, различни от Аз-а, чрез желанията, с които нашият физически организъм и нашата наследственост са ни запасили.“

Следователно става ясно, че в моментите на изпитание ние получаваме „самоувереността, принадлежаща ни наистина“. Затова и новозаветните апостоли ни приканват да посрещаме

изпитанията с радост. Изпитанието докде нашата воля може да остане покорна на Бога има за свой свършен

пример жертвата на Исус Христос, когато Той остава покорен на Отца дори когато Отец, Който приема жертвата Го изоставя. За да възвърнем общението си с Бога, ние сме призовани да станем участници в Христовата смърт в Него, както и посредством изпитанията Бог изобразява Христовия характер в нас.

*Конспективно изложение
на дискусиата в I ЕСЦ, 16 май 2010 г.*